

ଗୋପ ପ୍ରୟାଣ

● ମାୟାଧର ମାନସିଂହ

କବି ପରିଚୟ :

ଅବିଭକ୍ତ ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିବା ଡକ୍ଟର ମାୟାଧର ମାନସିଂହ (୧୯୦୫-୧୯୭୩) ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଏକ ବହୁମୁଖୀ ପ୍ରତିଭା । କାବ୍ୟ-କବିତା, ନାଟକ, ଭ୍ରମଣ ସାହିତ୍ୟ, ଉପନ୍ୟାସ, ଅନୁବାଦ, ପ୍ରବନ୍ଧ-ସମାଲୋଚନା ଆଦି ସାହିତ୍ୟର ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗରେ ଲେଖନୀ ଚାଳନା କରି ସେ ନିଜ ପାଇଁ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପରିଚୟ ସୃଷ୍ଟି କରିପାରିଛନ୍ତି । ‘ଧୂପ’, ‘ହେମଶସ୍ୟ’, ‘ହେମପୁଷ୍ପ’, ‘କୋଣାର୍କ’, ‘ଉପେକ୍ଷିତା’, ‘ସାଧବ ଝିଅ’, ‘ପଶ୍ଚିମ ପଥକ’, ‘କବି ଓ କବିତା’ ଆଦି ତାଙ୍କର କେତୋଟି ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି । ପ୍ରେମ ଓ ପ୍ରଣୟର କବି ଭାବେ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ତାଙ୍କର ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପରିଚୟ ରହିଥିଲେ ହେଁ ଦେଶାତ୍ମବୋଧ, ମାନବ ବନ୍ଦନା, ସଂସ୍କାରଧର୍ମିତା ଆଦି ତାଙ୍କ କବିତାର ଅନ୍ୟ କେତୋଟି ବିଶିଷ୍ଟ ବିଭାଗ ।

‘ଗୋପ ପ୍ରୟାଣ’ ଦୀର୍ଘ କବିତାଟି ତାଙ୍କ ‘ମାଟିବାଣୀ’ କବିତା ସଂକଳନରୁ ଉଦ୍ଧୃତ । ଉତ୍କଳମଣି ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ମହାପ୍ରୟାଣ କବିଙ୍କ ହୃଦୟରେ ଯେଉଁ କ୍ଷତ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା, ତାର କଳାତ୍ମକ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ଏହି କବିତାଟିରେ ପରିଲକ୍ଷିତ । ପୂଜ୍ୟପୂଜା ପରଂପରା ତଥା ଜାତୀୟତାବୋଧ ସୃଷ୍ଟିପାଇଁ କବିତାଟି ପ୍ରେରଣା ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ ।

୧

ମହାବୀର ମହାପ୍ରୟାଣ ରଚିଲା ଆଜି

ତା’ ମହାଜାତିର ଗର୍ବ ଗଲା ଯେ ଭାଜି !

ଅନୀକିନୀ ତା’ର ସ୍ତମ୍ଭିତେ ଅଛି ରହି

ପ୍ରତି କରେ କରେ ପତାକା ଯାଜଛି ନଇଁ,

ପ୍ରତି ହିୟା ଘେରି ଘୋଟିଛି ଅସକାର

ଅଧରେ କେବଳ ତା’ରି ନାମ ଉଚ୍ଚାର

ଘରେ ଘରେ ଉଠେ କୁନ୍ଦନ-ରୋଲବାଜି

ବିରାଟ ଓଡ଼ିଆ ଜାତି ମଥାମଣି ଭୂତଳେ ଖସିଲା ଆଜି ।

ନଗରେ ନଗରେ ନାଗରିକେ ଆଜି
 ନୟନେ ଅଶ୍ରୁ ଭରି,
 ଆସ ହେ ସକଳେ ରାଜପଥ ପରେ
 ଚରଣ ନଗ୍ନ କରି ।
 ମଥା ନତ କରି ସମ୍ମାନ କର
 ସ୍ବର୍ଗତ ମହାଜନେ,
 ତୁମ ମେଲେ କହ ଅଛି କିଏ ଆଉ
 ତାହାପରି ଆଉ ଜଣେ ?
 ରାଜା ଆସ, ଆସ ଧନିକ,ବଣିକ
 ସୁଭଗ ସୌଦାଗର,
 ଆସ ରତ୍ନିକ, କୃଷକ, କ୍ଷତ୍ରୀ
 ଶବ୍ଦ ସାଥେ ତା'ର ଚଳ ।
 ବ୍ରାହ୍ମଣ ଗାଥ ମରଣ-ମନ୍ତ୍ର,
 ଜନତା ଧର ହେ ପାଲି,
 ଜନପଦବାସୀ ଖୋଳ କରତାଳେ
 ଗନ୍ଧରେ ଦିଅ ତାଲି ।
 କୁଳବଧୂ ସବୁ ଠୁଲ ହୁଅ ଆସି
 ଗବାକ୍ଷ-ପୁଡ଼ା ଧରି,
 ତା'ର ପ୍ରାଣ-ପ୍ରିୟ ମାଟିପରେ ତବ
 ଅଶ୍ରୁ ପଡ଼ୁ ହେ ଝରି ।
 ଆସ ସନାତନୀ, ଆସ ଶ୍ରୀକ୍ଷାନ,
 ଆସହେ ମୁସଲମାନ
 ଜାତିର ରାଜାକୁ କ୍ଷୁଦ୍ରତା ଭୁଲି
 କର ଥରେ ସମ୍ମାନ ।
 ଧର୍ମ ଭୁଲି ସେ ଦରିଦ୍ର ମୁଖେ
 ଅନ୍ନ ଦେଇଛି ଆଣି,
 ସକଳ ଦୁଃଖକୁ ନିଜ ଦୁଃଖ କରି
 ଚକ୍ଷୁ ଦେଇଛି ପାଣି ।

ସେ ଥିଲା କୋଟିଏ ଦରିଦ୍ର ମେଲେ
 ଦରିଦ୍ର-ନାରାୟଣ,
 ତାହାଠାରୁ ବଳି ଅଛି କହ କିଏ ?
 ତୁମର ପୂଜ୍ୟଜନ ?
 ଶବ ପଛେ ତା'ର କୋଟି ମସ୍ତକ
 ନୁଆଁ ଓଡ଼ିଆ ଜାତି,
 ସମ୍ମାନ କର ତା'ରେ ଯେ କରିଲା
 ପୁଣ୍ୟ ତୋହର ମାଟି ।
 ବାଜୁ ଖୋଳତାଳ, ବରବଧୂ ସବୁ
 ତେଜ ହେ ଅଶ୍ୱିନୀର,
 ମରଣ ଜାଣୁ ହେ, କେତେ ପ୍ରିୟ ଥିଲେ
 ଆମର କର୍ମବୀର ।

ସୂଚନା :

ଗୋପ	- ପଣ୍ଡିତ ଗୋପବନ୍ଧୁ ଦାସ
ମହାପ୍ରୟାଣ	- ମରଣ, ମହାଯାତ୍ରା
ଅନୀଳିନୀ	- ପଦାତିକ, ଅଶ୍ୱାରୋହୀ, ଗଜାରୋହୀ, ରଥାରୋହୀ ପ୍ରଭୃତି ସେନା
ସ୍ତମ୍ଭିତ	- ଜଡ଼ୀଭୂତ, ସ୍ତବ୍ଧ
ହିୟା	- ହୃଦୟ
ଚରଣ	- ଗୋଡ଼
ମହାଜନେ	- ମହାପୁରୁଷ
ସୁଭଗ	- ଭାଗ୍ୟବାନ
ସୌଦାଗର	- ବଣିକ
ରଢ଼ିକ	- ଯଜ୍ଞପୁରୋହିତ
କ୍ଷତ୍ରୀ	- କ୍ଷତ୍ରିୟ
ଜନପଦ	- ଦେଶ
କରତାଳ	- ଝାଞ୍ଜି, କଂସାରେ ଡିଆରି ଏକ ପ୍ରକାର ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର
ଗବାକ୍ଷ-ପୁଡ଼ା	- ଝରକାର ଏକ ଫାଳ ବା କବାଟ

- ବ୍ରାହ୍ମଣ - (ଏଠାରେ) ଶବ ଶୋଭାଯାତ୍ରାରେ ସାମିଲ ହୋଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିବର୍ଗ ।
- ମରଣ-ମନ୍ତ୍ର - ଆତ୍ମାର ଅମରତ୍ବ ଲାଭପାଇଁ କରାଯାଉଥିବା ପ୍ରାର୍ଥନା ।
- ସନାତନୀ - ସନାତନ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ

ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଉତ୍ତରମୂଳକ :

୧. ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କବିତାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ଲେଖ ।
୨. ‘ଖୋଳତାଳ’ - ଏହି ଶବ୍ଦର ନିମ୍ନରେ ଚାରୋଟି ଅର୍ଥ ଲେଖାଯାଇଛି ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ ଠିକ୍ ଅର୍ଥଟି ବାଛି ଲେଖ ।
 - (କ) ଏକ ପ୍ରକାର ଯନ୍ତ୍ର
 - (ଖ) ତାଳ ଦେଇ ଖୋଳିବା
 - (ଗ) ତାଳର ଖୋଳ କରିବା
 - (ଘ) ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର
୩. କବିତାଟିର ଅନୁସରଣରେ ନିମ୍ନରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ବାକ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଲେଖାଯାଇଥିବା ବାକ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ବାଛି ।
 - (କ) ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁରେ ଓଡ଼ିଆ ଜାତି ଭାଙ୍ଗିପଡ଼ିଲା ।
 - (ଖ) ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁରେ ଓଡ଼ିଶାର ସବୁ ବିଜୁଳିବତି ଲିଭିଗଲା ।
 - (ଗ) ଗୋପବନ୍ଧୁ ଜାତି, ବର୍ଣ୍ଣ, ଧର୍ମ ନିର୍ବିଶେଷରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ପ୍ରିୟ ଥିଲେ ।
 - (ଘ) ଗୋପବନ୍ଧୁ ଦରିଦ୍ର, ପୀଡ଼ିତମାନଙ୍କର ସେବା କରୁଥିଲେ ।
 - (ଙ) ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁରେ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ବିଜୟ ମନ୍ତ୍ର ଗାନ କରିବା ପାଇଁ କୁହାଯାଇଛି ।
୪. ନିମ୍ନଲିଖିତ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକର ବ୍ୟାସବାକ୍ୟ ସହ ସମାସର ନାମଲେଖ ।
ମହାବୀର, କୁଳବଧୂ, ପୂଜ୍ୟଜନ, ଖୋଳତାଳ, ଅଶ୍ରୁନୀର, ମଥାମଣି, ପ୍ରାଣପ୍ରିୟ
୫. ନିମ୍ନଲିଖିତ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସାର୍ଥକ ବାକ୍ୟ ଗଠନ କର ।
ଅଧର, ମଥାମଣି, ରାଜପଥ, ସ୍ବର୍ଗତ, ମନ୍ତ୍ର, ପ୍ରିୟ, ଧର୍ମ
୬. ନିମ୍ନଲିଖିତ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକର ବିପରୀତାର୍ଥବୋଧକ ଶବ୍ଦ ଲେଖ ।
ସମ୍ମାନ, ଧର୍ମ, ଦରିଦ୍ର, ମରଣ, ପୁଣ୍ୟ

୭. ନିମ୍ନଲିଖିତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶବ୍ଦର ଚାରିଗୋଟି ଅର୍ଥ ସୂଚିତ ହୋଇଛି ତହିଁରୁ ଠିକ୍ ଅର୍ଥଟିକୁ ବାଛ ।
- (କ) ଗବାକ୍ଷ- ଗାଈର ଆଖି, ଗବଗଛ, ଝରକା, ଖଡ଼ିକା
- (ଖ) ମହାପ୍ରୟାଗ - ଦୀର୍ଘଯାତ୍ରା, ତୀର୍ଥସ୍ଥାନ, ବିରାଟ ଚେଷ୍ଟା, ମୃତ୍ୟୁ
- (ଗ) ଅନୀକିନୀ- ଅନିକିଳି, ଏକୁଟିଆ, ପାଇକ, ଚତୁରଙ୍ଗ ସୈନ୍ୟ
- (ଘ) ଜନପଦବାସୀ- ଜନତାଙ୍କ ପାଦରେ ବାସ କରୁଥିବା, ଜନପଦ ନାମକ ଗ୍ରାମରେ ବାସ କରୁଥିବା, ଜନତାଙ୍କ ପାଦ ବାସିବା, ଲୋକାଳୟ ବା ଗ୍ରାମବାସୀ ।
୮. ନିମ୍ନରେ ଲେଖାଯାଇଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକୁ ଅଲଗା ଶବ୍ଦଟିକୁ ବାଛ ।
- (କ) ଅଧର, କପାଳ, ପାପୁଲି, ବଙ୍କୁଲି, ଚରଣ
- (ଖ) ପତାକା, ନେତ, କାତ, ବାନା, କେତନ
- (ଗ) ପାଣି, ଜଳ, ଅଶ୍ଳୁ, ନୀର, ଜୀବନ
- (ଘ) ଖୋଳ, ମୃଦଙ୍ଗ, ଢୋଲ, ଖଞ୍ଜଣୀ, ମହୁରି
- (ଙ) କାଙ୍ଗାଳ, ଦରିଦ୍ର, ଅଭାବୀ, ଗପୁଡ଼ି, ନିର୍ଦ୍ଦିନ
୯. ଏପଟ ସେପଟ ହୋଇ ଲେଖା ଯାଇଥିବା ଅକ୍ଷରଗୁଡ଼ିକ ସଜାଇ ଅର୍ଥପୂର୍ଣ୍ଣ ଶବ୍ଦ ଗଠନ କର ।
- ଅରକାକ୍ଷ, କିନୀଅନୀ, ନମଜହା, ତାରକଳ, ରକବୀର୍ମା

କ୍ଷୁଦ୍ର ଉତ୍ତରମୂଳକ :

୧୦. କବି ମହାବୀର ବୋଲି କାହାକୁ କହିଛନ୍ତି ?
୧୧. ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁରେ ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର କି କ୍ଷତି ଘଟିଲା ?
୧୨. ‘ଅନୀକିନୀ’ ବୋଲି ଏଠାରେ କାହାକୁ ଅଭିହିତ କରାଯାଇଛି ?
୧୩. ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ମର ଶରୀରକୁ କବି କିପରି ସମ୍ମାନ ଜଣାଇବା ପାଇଁ ନିବେଦନ କରିଛନ୍ତି ?
୧୪. ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ଶବ ସହିତ ଯିବା ପାଇଁ କେଉଁମାନଙ୍କୁ କବି ଆହ୍ୱାନ କରିଛନ୍ତି ?
୧୫. ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ମହାଯାତ୍ରାରେ ସାମିଲ ହୋଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ କ’ଣ କରିବା ପାଇଁ କବି କହିଛନ୍ତି ?
୧୬. କୁଳବଧୂମାନେ ଗବାକ୍ଷ-ପୁଡ଼ା ଧରି ଠିଆ ହେବା ପାଇଁ କହିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କ’ଣ ?
୧୭. ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କର ପ୍ରାଣଠାରୁ ପ୍ରିୟ କ’ଣ ଥିଲା ବୋଲି କବି କହିଛନ୍ତି ?
୧୮. କେଉଁ କଥା ଭୁଲି ସମସ୍ତେ ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ମର ଶରୀରକୁ ସମ୍ମାନ ଜଣାଇବା ପାଇଁ କବି ନିବେଦନ କରିଛନ୍ତି ?
୧୯. କବି ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ଦରିଦ୍ର-ନାରାୟଣ ରୂପେ ଅଭିହିତ କରିଛନ୍ତି କାହିଁକି ?

୨୦. ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ମର ଶରୀରକୁ ଓଡ଼ିଆ ଜାତି କାହିଁକି ସମ୍ମାନ ଦେବେ ?
୨୧. ଓଡ଼ିଆ ଜାତି ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କୁ କିପରି ସମ୍ମାନ ଜଣାଇବେ ?
୨୨. ‘ମରଣ’ କେଉଁ କଥା ଜାଣିବା ଆବଶ୍ୟକ ବୋଲି କବି କହିଛନ୍ତି ?
୨୩. କର୍ମବୀରଙ୍କ ପ୍ରତି ‘ପ୍ରିୟଭାବ’ ଜନତା କିପରି ପ୍ରକାଶ କରିପାରିବେ ?
୨୪. କବି ଉକ୍ତ କବିତାରେ ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ପାଇଁ କେଉଁ କେଉଁ ବିଶେଷଣ ପ୍ରୟୋଗ କରିଛନ୍ତି ?
୨୫. କେଉଁ ଘଟଣାପାଇଁ ଘରେ ଘରେ କୁନ୍ଦନ-ରୋଲ ବାଜି ଉଠିଲା ?
୨୬. କବି ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ‘ମହାଜନ’ ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ କରିବାର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ବୁଝାଅ ।
୨୭. ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ସଂକୀର୍ଣ୍ଣତାକୁ ଭୁଲି ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ ଦେବାପାଇଁ କବି କେଉଁମାନଙ୍କୁ ଆହ୍ୱାନ କରିଛନ୍ତି ?
୨୮. ଧର୍ମର ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ରହି ଗୋପବନ୍ଧୁ କାହା ମୁଖରେ ଅନ୍ନ ଦେଉଥିଲେ ?
୨୯. ଗୋପବନ୍ଧୁ ଦରିଦ୍ରଙ୍କ ମୁଖରେ ଅନ୍ନ ଦେଲାବେଳେ କ’ଣ ଭୁଲି ଯାଉଥିଲେ ?
୩୦. ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ଶବାଧାରରେ ଜନତା ଚରଣ ନଗ୍ନ କରି ଯିବାପାଇଁ କବି କାହିଁକି ନିବେଦନ କରିଛନ୍ତି ?

ସପ୍ତସଙ୍ଗ ସରଳାର୍ଥ ଲେଖ :

୩୧. ମହାବୀର ମହାପ୍ରୟାଣ ରଚିଲା ଆଜି

ତା’ ମହାଜାତିର ଗର୍ବ ଗଲା ଯେ ଭାଜି !

ଅନାକିନୀ ତା’ର ସ୍ତମ୍ଭିତେ ଅଛି ରହି

ପ୍ରତି କରେ କରେ ପତାକା ଯାଇଛି ନଇଁ ।

୩୨. ଧର୍ମ ଭୁଲି ସେ ଦରିଦ୍ର ମୁଖେ

ଅନ୍ନ ଦେଇଛି ଆଣି,

ସକଳ ଦୁଃଖକୁ ନିଜ ଦୁଃଖ କରି

ଚକ୍ଷୁ ଦେଇଛି ପାଣି ।

୩୩. ଆସ ସନାତନୀ, ଆସ ଶ୍ରୀମ୍ଭାନ,

ଆସ ହେ ମୁସଲମାନ

ଜାତିର ରାଜାକୁ କ୍ଷୁଦ୍ରତା ଭୁଲି

କର ଥରେ ସମ୍ମାନ ।

୩୪. ସେଥିଲା କୋଟିଏ ଦରିଦ୍ର ମେଲେ
 ଦରିଦ୍ର-ନାରାୟଣ,
 ତାହାଠାରୁ ବଳି ଅଛି କହ କିଏ ?
 ତୁମର ପୂଜ୍ୟଜନ ?

୩୫. ମରଣ ଜାଣୁହେ, କେଡ଼େ ପ୍ରିୟ ଥିଲେ
 ଆମର କର୍ମବୀର ।

ଦୀର୍ଘ ଉତ୍ତରମୂଳକ :

୩୬. ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ମହାପ୍ରୟାଣ ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ଗର୍ବକୁ କିପରି କ୍ଷୁଣ୍ଣ କଲା ବୁଝାଅ ।
୩୭. ଜାତି, ଧର୍ମ, ବର୍ଣ୍ଣ ନିର୍ବିଶେଷରେ ଗୋପବନ୍ଧୁ ଥିଲେ ଜଣେ ମହାନାୟକ- ଏହାର ଯଥାର୍ଥତା ପ୍ରତିପାଦନ କର ।
୩୮. କବିତା ଆଧାରରେ ‘ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ମହାପ୍ରୟାଣ’ର ଦୃଶ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ଦୂରରେ ଥିବା ତୁମର ଜଣେ ବଂଧୁଙ୍କ ନିକଟକୁ ପତ୍ରଟିଏ ଲେଖ ।

ତୁମପାଇଁ କାମ :

୩୯. ମାୟାଧର ମାନସିଂହଙ୍କ ଅନ୍ୟ ସାହିତ୍ୟକୃତିଗୁଡ଼ିକ ସଂଗ୍ରହ କରି ପଢ଼ ।
୪୦. ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ କବିଙ୍କୁ ମିଳିଥିବା ଉପାଧିଗୁଡ଼ିକ ଟିପାଖାତାରେ ଲେଖ ।
୪୧. ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ମହାନତା ପ୍ରକାଶ ପାଉଥିବା ପଦଗୁଡ଼ିକ ଟିପାଖାତାରେ ଲେଖି ରଖ ।
୪୨. ‘ଗୋପ ପ୍ରୟାଣ’ କବିତାଟିର ଅନ୍ୟ ଅଂଶଗୁଡ଼ିକ ସଂଗ୍ରହ କରି ପଢ଼ ।

